

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ* – (מבקשים ש) יכירו הכל ששמו הגדול עושה יותר

מהכל, ושהוא מובדל מן הטבע (וזה יהי' כשינקום מגוג)¹

שְׁמֵהּ רַבָּא – שמו הגדול²

אֲמֵן – הלואי שיאמן דבר זה שיתגדל ויתקדש שמו של הקב"ה לעת"ל³

בְּעֵלְמָא דִּי בְּרָא כְרַעֲיָתָהּ – בעולם שברא כרצונו (דהיינו כשעלה

רצון לפניו לבראות עולמו) [יתגדל ויתקדש שמו]⁴

וְיִמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ – ויפרסם מלכותו בעולם (בביאת משיח)⁵

(וְיִצְמַח פְּרָקְנָה וְיִקְרַב מְשִׁיחָהּ) – ויצמיח ישועה ויחיש ביאת משיח

בְּחַיִּיכוֹן וּבְיָמֵיכוֹן – בחייכם ובימי בחרות שלכם (דהיינו בימים שהם

טובים לך כימי הנערות)⁷

וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל – ובחיים של כל בית ישראל (אף הנשים בכלל)⁸

בְּעֵגְלָא וּבְזֵמַן קָרִיב – במהרה ובזמן קרוב, דהיינו בימינו (ימליך

מלכותו על כל העולם)⁹

וְאֲמַרו אֲמֵן: – ויאמרו הכל אמן ויקבלו מה שאמרתי לכם¹⁰

אֲמֵן. – יהי רצון שיאמן דבר זה שיתגדל ויתקדש שמו הגדול ויתגלה

מלכותו במהרה בימינו¹¹

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ – יהא שמו הגדול מבורך בפי כל נשמה

(שיכירו כל בני העולם שאתה הוא מקור הברכות)¹²

לְעֵלַם וּלְעֵלְמֵי עֲלְמֵיָא: – לעולם ולעלמי עולמים (כנגד עוה"ז, ימות

המשיח ועוה"ב)¹³

1 רוקח ומלבי"ם יחזקאל ל"ח, כ"ג 2 טור (או"ח סי' נ"ו) כפי' החוס' זכרות ג. ד"ח ועיוני וכ"פ האבודרהם (ולכן הנוסח שלי יו"ד וצמפיק ככל המדקדקים וכן נראה מסקנת המ"ב סי' נ"ו סק"ב בשם הפמ"ג) 3 ע"פ מ"ב סי' קכ"ד סק"ב וראב"ן; עניית אמן זה הוצא באבודרהם בשם ר' שעדי' גאון והוצא ברמב"ם (בסדר התפלה) ובמ"ב (סי' נ"ו סק"י י"ב) 4 ראב"ן ורוקח; וכ"ג מאבודרהם, וכן משבלי הלקט סי' ח' (הוצא בצ"י סי' נ"ו ד"ח ואנ"י). ומש"כ בדיוקוס בנוסחי התפלה מהגר"א (שנדפסו בסוף שו"ע או"ח ח"א) שיאמר הכ"ף בדגש דלא קאי על תיבות דצרא, ומציא ראי' מ"על הכל", כבר נדחה ראיחו בר"י בן יקר כאלו להדיא, וכן באבודרהם (עמ' קכ"ח) בהולאת ס"ת לחול וברוקח (עמ' תקמ"ו), עיין בכולם. ומה שבי' המ"ב (סי' נ"ו סק"ב) דלאחר כרעותיה יפסיק קאת "דתיבות אלוי" קאי אלמעלה על יתגדל, יש לפרש דקאי אכל תיבות 'בעלמא די צרא כרעותיה' "דתיבות אלוי" קאי איתגדל ויתקדש, ויומליך מלכותיה' הוא ענין אחר. וע"ע צרות חיים סוף פ"ד דמשמע כפי' הראשונים. 5 לנחמא דאצרה וערוה"ש סי' נ"ו סע' ב' בסוף 6 אבודרהם 7 ר' שצתי ורוקח; ומבקש זה כאן כמו שבי' המחז"ן (סי' מ"ח) והאבודרהם, ממשפחה לכן מתבררין כאן בחיים, כלומר יה"ר שלחיים ימליך הקב"ה מלכותו. 8 רוקח 9 מלחמות מלוא ל' מאיר המעילי (נדפס ברוב ספר המאורות – זכרות) ור"י בן יקר 10 רוקח 11 אבודרהם (עמ' ס"ט) ומ"ב סי' קכ"ד סק"ב ומ"ז סי' נ"ו סק"א 12 טור סי' נ"ו מלי' הגמ' זכרות (ג), רוקח (ע"פ חינוך מלוא ת"ל) 13 רוקח (עמ' רמ"ה); ע"ע פי' בנפיה"ה ש"א פ"ב

יִתְבָּרַךְ – מבקשים ש(כשיתגדל ויתקדש שמו אז) יכירו כל בני העולם

שאתה הוא מקור הברכות¹⁴

וְיִשְׁתַּבַּח – ויתרבה ההכרה בגדולתו הנראה בהנהגת הטבע¹⁵

וְיִתְפָּאֵר – ויתרבה ההכרה בגדולתו הנראה ע"י נסים שיעשה¹⁶

וְיִתְרוֹמֵם – ויתרבה ההכרה שעם כל השבח והפאר הוא עוד למעלה מזה¹⁷

וְיִתְנַשֵּׂא – וישיגו הבריות שהוא נעלה מכל עניני העולם עליו רב¹⁸

וְיִתְהַדָּר – ויכירו יופי מלכותו¹⁹

וְיִתְעַלֶּה – ויכירו שהוא למעלה מכל כח אחר בעולם²⁰

וְיִתְהַלָּל – ויהי' משובח מאוד (על כל הטובות שמטיב לנו)²¹

שְׁמֵהּ דְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא – שמו של הקדוש ברוך הוא (המופרש

ומובדל מהכל והוא מקור הברכות)²²

בְּרִיךְ הוּא – [באמת] הוא מקור הברכות²³

לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא – (יתברך וישתבח שמו של הקב"ה)

למעלה מכל הברכות שאנו מברכים, והשירות של דוד שאנו אומרים²⁴

תְּשַׁבְּחָתָא – (ומכל) השבחות שאנו משבחים אותו בהם בכל יום²⁵

וְנַחֲמָתָא – ומכל פסוקי נחמות שאנחנו משבחים אותו עליהם (כגון נחמו

נחמו עמי)²⁶

דְאֲמִירֵן בְּעֵלְמָא – האמורות בעולם [ולמעלה מהם יתברך וישתבח

כשיתגדל ויתקדש שמו בזמן הגאולה העתידה]²⁷

וְאֲמַרו אֲמֵן: – ויאמרו הכל אמן ויקבלו מה שאמרתי לכם²⁸

אֲמֵן. – יהי רצון שיאמן דבר זה שיתקדש שמו בעולם²⁹

14 (ר' שלמה מגרמיזא וחסידו אשכנז) חינוך מלוא ת"ל; זה המשך העשרה לשונות של שבח (מ"יתגדל"), וביאר הרוקח שהפסיקו בין יתגדל ויתקדש ושאר הח' כנגד העשרת הדברות, ששם היא חילוק שב' דברות הראשונות מפי הגבורה שמענו וח' מפי משב (הוצא גם בצ"י סי' נ"ו בשם שבה"ל) 15 עבודה שבלב זכרונת וולר בשם ר' חיים פרידלנדר ז"ל 16 שם 17 ע"פ עבודה שבלב שם 18 ע"פ מלבי"ם בה"מ ישע"י וי' א' 19 ע"פ רש"י תהלים קמ"ה, י"ב 20 ע"פ מל"ד תהלים ל"ז, ט' 21 ע"פ תרגום וספורנו על תהלים ל"ז, ד'; וע' הדיוקוס בנוסחי התפלה מהגר"א (שנדפסו בסוף שו"ע או"ח ח"א) שאין לומר תיבה זו, שלשיטתו לריך להיות כאן רק ז' לשונות ע"ש. 22 ר' שצתי (ע"פ עיון תפלה של הכתב והקבלה בעליו); וכן נראה מסקנת המ"ב (סי' נ"ו סק"ד) לומר תיבות אלוי בחדת כמפורש בטור סי' נ"ו בשם רב עמרם גאון, ומחז"ן סי' מ"ח וע"ש בצאור הגר"א שהסכים לזה (ודלא כרמ"א שם סע' ב' וצד"מ סק"ג בשם האו"ז) 23 ע"פ עיון תפלה של הכתב והקבלה שם 24 מ"ב סי' נ"ו סק"ד ור' שצתי; ע"ע פי' באבודרהם 25 ר' שצתי 26 שם; ע"ע פי' אבודרהם 27 ר' שצתי 28 רוקח 29 ע"פ מ"ב

קונטרס עבודת התפלה

קדיש

זה היה למראה עיניו של מרן הגאון ר' חיים קניבסקי שליט"א ואמר: שזה "דבר טוב מאוד לפרסמו ולהדפיסו".

התעוררות לעניית קדיש כדבעי

אמר רבי יהושע בן לוי כל העונה אמן יהא שמיה רבא מברך בכל כחו [האבודרהס פי', בכל כוונתו שלא יחשוב בדבר אחר אלא שיכיה כל כח שנזופו עמו] קורעין לו גזר דינו ... רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן אפילו יש בו שמץ של עבודה זרה מוחלין לו. (שנת קיט):

שנו חכמים כל העונה אמן יהא שמיה רבא בכל כחו מובטח לו שהוא בן העולם הבא. (מנכ"ג סי' כ"ה וע"ש מה שפירש; חז"ל זו הוצא ג"כ בסידור רוקח עמ' רמ"ז [וע' זכרות נז.])

בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין יהא שמיה הגדול מבורך הקב"ה מנענע ראשו ואומר אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך, מה לו לאב שהגלה את בניו, ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם (זכרות ג; וע' של"כ מסכת תמיד, הגכה שני', שכ' שזכ גורס התעוררות הגאולה).

כשישראל נכנסים לבתי כנסיות ואומרים יהא שמיה רבא מברך בקול רם מבטלים גזירות קשות (תוס' שנת קיט: ד"ה כל זשס פסיקתא [ע' פרכי היכלות פ"ו סי' ג']).

עניית איש"ר הוא מצוה גדולה מאד! (מ"ז סי' נ"ו סק"ו)

דיני עניית קדיש כדבעי

שו"ע (סי' נ"ו סע' א'): יש לכוין בעניית הקדיש ולענות אותו בקול רם:

מ"ב (סק"ה): לריך לזכר מאד ומאד שלא להשיח צלמנע קדיש ... וזשפר מטב משה סימן תי"א הביא זשס מדרש שחכס אחד נחראח לתלמידו זחלוס ורחה התלמיד שהיה לו כתס זמלחו וא"ל מפני מה אירע לך כך א"ל מפני שלא הייתי נזכר מלדבר כשהחזן היה אומר קדיש. מפני שצריך לכוין הרבה בעניית הקדיש.

מ"ב (סק"ה): בקול רם. שעי"ז מתעורר הכוונה וע"י קול זה מתצטלי גזירות קשות ומ"מ לא יתן קולות גדולות שיתלוזלו עליו בני אדם.

ערוה"ש (סע' ה'): יש לכוין בעניית הקדיש. כלומר שקדיש לריך כונה להבין מה שאומר ולשום לב לתפלה הקדושה הלזו ומוטב שלא יאמרנה!

לע"נ
הר"ר משה יהודה בן הרה"צ ר' יוסף יצחק פרנס ז"ל
וו' מרת אסתר בת הרה"ח ר' דוד נתן לעזער ע"ה
ולע"נ הר"ר יוסף בה"ר ברוך בריג ז"ל

תתקבל צלותהון ובעיותהון דכל ישראל - תקובל תפלתם הקבועה ותחינתם, דהיינו בקשות היחיד על צרכיו הפרטיים, של כל ישראל³⁰

קדם אבוהון די בשמיא - לפני אביהם שבשמים³¹

ואמרו אמן: - ויאמרו הכל אמן ויקבלו מה שאמרתי לכם³²

אמן. - יהי רצון שיאמן דבר זה שיתקבל תפלתנו³³

יהא שלמא רבא מן שמיא - יהי שלום רב מן השמים (שיהי' שלום בינינו)³⁴

וחיים עלינו - ויהי חיים על כל אלו הנמצאים כאן³⁵

ועל כל ישראל - ועל כל א' וא' מישראל³⁶

ואמרו אמן: - ויאמרו הכל אמן ויקבלו מה שאמרתי לכם³⁷

אמן. - יהי רצון שיאמן דבר זה שיהא לכלל ישראל שלום רב וחיים³⁸

עשה שלום במרומיו - העושה שלום בעליונים, שיש מלאכים מאש ויש ממים ואין אחד מכבה חבירו³⁹

הוא יעשה שלום עלינו - הוא יעשה שלום גם לנו (דהיינו אם חלילה תפרוץ איזה מחלוקת יסייע לנו ה' לעשות שלום)⁴⁰

ועל כל ישראל - ועל כל א' וא' מישראל⁴¹

ואמרו אמן: - ויאמרו הכל אמן ויקבלו מה שאמרתי לכם⁴²

אמן. - יהי רצון שיאמן דבר זה שיעשה שלום על כלל ישראל⁴³

סי' קכ"ד סק"ה 30 ר' שצתי וע"פ מלבי"ם תהלים קמ"ג, א' 31 ר"י בן יקר 32 רוקח 33 ע"פ מ"ז סי' קכ"ד סק"ה 34 ר' שצתי (ערוכה"ש סי' נ"ו סע' ח') נזכר כפ"י האבודרהס דקאי אשלוס ממש; וע"פ פי' זלנותא דאצרכהס דקאי אהארת פנים [ע"פ העניית כח: אצא אומנא הוב אחי ליה שלמא ממתיבתא דרקיעא] 35 דובר שלום כאן ועל שים שלום 36 דובר שלום זשס שלום 37 רוקח 38 ע"פ מ"ז סי' קכ"ד סק"ה 39 טור ס"ס נ"ו 40 דובר שלום שס (ערוכה"ש סי' נ"ו סע' ה') 41 דובר שלום שס 42 רוקח 43 ע"פ מ"ז סי' קכ"ד סק"ה

* כ"ה נוסח הספרים הישנים של האשכנזים הספרדים והתימנים - יתגדל. מיהו המ"ב (סי' נ"ו ס"ק ב') כ' שיאמר הדלי"ת דיתגדל ויתקדש בצירי, וצ"יין שזה מהפמ"ג ובאמת הפמ"ג (מ"ז א') מביא את זה בשם ר' שלמה [לזמן] הענא (ע' בסידורו בית תפלה). אמנם מלבד שהאיש הזה לא כ"כ פשוט [ע' באריכות על זה בהקדמת המהדיר של הלוח ארש החדש (תשס"א)], כל המדקדקים שאחריו חלקו עליו בזה, ומהם: היעב"ץ (לוח ארש סי' רנ"ז), ר' מרדכי דיסלדארף (סי' צ"ב), רו"ה (בפתיחתו לכל נדרי - בהערה), ועבודת ישראל (עמ' 129 ובספרו תוצאות חיים באריכות), וכתבו שצ"ל בפת"ח ואע"פ שהובא במעשה רב (סי' נ"ד) לומר בצירי, מ"מ זה לא נזכר בדיוקים בנוסחי התפלה מהגר"א (שבסוף שו"ע אור"ח ז"א) וצ"ע. ועוד ר' שצתי סופר (עמ' 232) כ' להדיא לאמרס בפת"ח [ומבואר שם בהקדמה פרטית (סי' י"ז) דהיינו לפי לשון עברי, דהיינו אפילו אית שתיבות יתגדל ויתקדש הם לשון עברי צ"ל בפת"ח, וכ"כ להדיא היעב"ץ ובתוצאות חיים הנ"ל (וע' שו"ת רשב"א ח"ה סי' נ"ד שכ' שבאמת הם לשון ארמי, ולפ"ז לכו"ע צ"ל בפת"ח)].